

Василь Вітер

Зв'язок з культурною традицією

(до 50-річчя кінофакультету)

Василь Вітер — актор, кінорежисер, сценарист. Заслужений діяч мистецтв України. Закінчив акторський (курс М. Верхацького, 1972) та режисерський (курс В. Кісіна, 1976) факультети КДІТМ ім. І. Карпенка-Карого. 1994-го заснував і очолив студію «ВІАТЕЛ», на якій упродовж 17 років було створено близько 120 фільмів, зокрема цикли «Відродження культурних пам'яток» (10 стрічок, серед яких: «Успенський собор», «Михайлівський Золотоверхий», «Володимирський собор у Херсонесі», «Михайлівський Золотоверхий монастир. 900 років») та документально-постановочний серіал «Гра долі». З травня 2011 року Василь Вітер очолив Інститут екранних мистецтв Університету ім. І. Карпенка-Карого.

— *Інституту Екранних мистецтв у листопаді — 50 років. Що заплановано до цієї події?*

— Найперше, в рамках святкування ювілею відбудеться XVI міжнародний кінофестиваль «Пролог». Його започатковано 1986-го, але вже декілька років поспіль, напевно з причин недостатнього фінансування, не проводиться. Фестиваль триває чотири дні: з 28 листопада по 1 грудня, і щодня — дуже цікава та насичена програма. Звітувати муть кафедри режисури телебачення, кінорежисури та кінодраматургії. Також плануємо провести прес-конференцію, яку ми назвали засіданням дискусійного клубу «400 ударів». Третій день фестивалю — цікава програма наших гостей із Болгарії, Білорусі, Казахстану, Вірменії, Грузії, Франції, Азербайджану.

— *Тобто це все студентські фільми?*

— Так, бо це фестиваль студентських фільмів. Усі знають «Молодість». Цей кінофестиваль виник у 1970 році на нашому кінофакультеті. Його заснували наші студенти та викладачі, щоб демонструвати саме студентські роботи. Сюди приїздили багато кіношкіл з інших країн, не тільки з колишнього Союзу, було надзвичайно цікаво. У 80-і роки, коли кінофестиваль «Молодість» перестав бути студентським, а став комерційним, ми зрозуміли, що кінофакультет не має поля для показу своїх студентських експериментальних робіт. Тоді ми відчули потребу створити ще один фестиваль суто студентських робіт — «Пролог». Мені здається, він має прогресивне спрямування, бо відбувається певний експеримент, і ми бачимо тенденції в екранному мистецтві різних шкіл. Ми дивимось один на одного, дискутуємо. Так і тепер, адже зберуться молоді представники різних кіношкіл. Приїдуть, звісно, не тільки студенти, а й викладачі, бо їм теж цікаво знати, які тенденції в українській кінош-

колі. А тенденції, мушу сказати, маємо досить цікаві. Те, що я бачу на іспитах, різних курсах останнім часом, мене все більше переконує, що процес нині дуже поживавішав, є досить цікаві пошуки, фільми беруть призи на різноманітних фестивалях. Щороку п'ять — десять призів по всьому світу.

— *І особливістю нинішнього «Прологу» стане ретроспектива фільмів, які знімалися на кінофакультеті впродовж 50 років?*

— Сам ювілей дав можливість підсумувати те, що було зроблено, витягнути із запасників давнішні студентські роботи, які теж брали багато призів на фестивалях, частково реставрувати ці фільми. Я сам з величезною цікавістю чекаю на їх показ, бо не бачив десь 80 відсотків цих робіт. А для чого відзначення ювілею, цей фестиваль? Для того, щоб студенти, які тут вчаться нині, бачили, що це за школа, який вони мають зв'язок з культурною традицією, які тут люди були до них. До речі, зроблено також фільм, який знімався усі 50 років різними поколіннями: про події в інституті, студентів, викладачів. Хто зафіксований на фотографії, хто — на кіноплівці. Майже півроку ми розбирали архіви, багато з яких нам вдалося оцифрувати. І тепер маємо архів, яким можна користуватися так само, як будь-яким іншим державним архівом. Під час цієї роботи я зробив для себе чимало відкриттів, багатьох побачив уперше такими, якими вони були. А тут навчалось і працювало безліч цікавих і талановитих людей, яких хочеться згадати. І я, як людина, яка займається документальним кіно, бачу тут теми для фільмів: Фелікс Соболев, Віктор Кісін, Борис Савченко, Вадим Чубасов, Лесь Сердюк, Юрій Ілленко... Таких імен багато, і про них можна робити фільми не просто як спогади, а як документальні історії кіно.

– Це поки що на рівні ідей? Чи, може, є конкретні плани?

– У нас в інституті є майстерні кінодокументалістів, наприклад, Ігоря Шкуріна, Олександра Ковалю. Також у навчальних програмах режисури телебачення є документальне кіно. Є сенс, як на мене, започаткувати ці ідеї та їх втілення на рівні завдань для курсу. Адже молодь дуже часто знає героїв інших країн, інших кіношкіл, народів і не бачить, що поряд з нами жили і живуть не менш яскраві зірки. І про кого робити кіно, як не про них? Хто про них ще розкаже, якщо не ми? І це оригінальні історії, адже відкриваєш щось нове, але разом з тим близьке, бо ти з ним пов'язаний. Так, зі студентами третього курсу ми працюємо над завданням висвітлення або особи, або події з української історії

– Повернімося на самий початок. Як виник кінофакультет?

– Фільм, присвячений 50-літтю кінофакультету, починається так: «Одного разу зустрілися Іван Сергійович та Віктор Іларіонович і вирішили організувати кінофакультет. Яким чином? В Київському державному інституті театральних мистецтв. А де? В Лаврі, на економічному проїзді. І був набраний перший кіноакторський і кінорежисерський курс Віктором Івченком». Він – видатний режисер і викладач, бо цей перший набір – зірковий, варто згадати такі імена, як Іван Миколайчук, Борислав Брондуков, Раїса Недашківська, з режисерів – Бориса Івченка, Володимир Савельєва, Аркадія Микільського. Набір уже першого курсу дав одразу такий сильний поштовх, що було знято «Сон», «Тіні забутих предків», «Совість», «Камінний хрест» та ін. І це явище стало помітним у усьому світі. І правду кажуть, що вибух кінематографа 60-х пов'язаний з нашим кінофакультетом. Тоді ще Іван Корнієнко (який пізніше стане ректором) заснував кафедру історії та теорії кіно. 1966 року відбувся перший набір кафедри кінотелеоператорської майстерності. Пізніше було створено кафедру режисури телебачення. Ідеологом кафедри був славетний викладач – Віктор Кісін. Він має школу, яка бере свій початок від театру Курбаса, бо він вчився у Михайла Верхацького. Я був учнем Віктора Кісіна, і він навчав, що режисер телебачення має бути універсальною людиною: мусить знімати кіно ігрове і документальне, працювати в театрі. А телебачення він розумів як певну культурну і мистецьку місію, а не тільки розважальну та інформаційну. Казали, що режисер, вихований на кафедрі режисури телебачення, повинен захищати три дипломи: постановка в театрі, ігровий чи документальний фільм і телепрограма. І на кафедру режисури телебачення десь у 1996 році вперше було набрано дикторів та ведучих телевізійних програм. На той час уже перестали щороку набирати акторів кіно. Акторів набирали в Москві, де були курси для кіноакторів з України, Казахстану, Грузії тощо. То був складний період для українського поетичного кіно. Режисура телебачення ще якось розвивалася, а от режисура кіно – помітно згорталася. З 1991 року приблизно почався новий процес. Це пов'язано і з матеріальними складнощами, і з технічною революцією, від якої ми відставали. Почався інший підхід до виховання. Викладачам платити мізер, і на факультеті, в інституті залишилися найвідданіші, фанати своєї справи. Вони приходили

для того, щоб передати школу, традицію. На початку 90-х років українське кіно опинилося в скруті, але все-таки люди вистояли, студенти навчалися, і традиція не перервалася. Пізніше стало легше. У 2000-х роках знову піднялася планка, прийшла молодь, яка вже працювала на студіях, була знайома з новими технологіями. Вони прийшли навчати. А що таке навчання? Це певний обмін досвідом. Приходить молода людина з новим поглядом на світ, але без досвіду, зустрічається з людиною, яка знає ремесло, професію, технології. Сплав досвіду і бажання по-новому бачити і виразити те, що ти бачиш, дає результат. Сума знань, отримана тут, – це філологічна освіта, певний обсяг культурних знань, тобто історія літератури, мистецтва, кіно, театру, а також акторська майстерність, режисура. Студенти мають змогу бачити професію в історичному просторі. Вони виробляють власний погляд на будь-яке явище, свій кут зору. У навчанні важливий іще один момент – момент психологічного впливу викладача на студента, авторитет. Мій педагог Микола Мерзлікін казав, що вчитель – це та людина, у якої хочеться вчитися. Студенти беруть той приклад, який їм хочеться наслідувати, який став для них подією, явищем, який вразив їх емоційно. І тут таких учителів доволі-таки багато. І я схилию перед ними голову. Перед тими, які раніше працювали і які працюють тепер. Вони знають ціну вчинків у мистецтві, не тільки мистецтво. І саме такі люди і є університет, вони творять його атмосферу, ніби «намолюють храм». От, наш інститут нині розмістився у приміщенні колишнього цеху виробництва діафільмів. Дехто казав, що не може тут читати лекції, і справді тоді тяжко тут було. Але з кожним роком стає легше. Бо ці стіни наповнюються світлою енергією молоді, яка прийшла сюди вчитися і творити. І ці бетонні стіни стають зовсім іншими.

– А чи не виходить так, що успіхи молодих часто закінчуються студентськими роботами?

– Ні. Щороку я спостерігаю до 10 студентів, які мають перспективи і майбутнє. Мої студенти всі працюють на виробництві. Щоправда, не завжди в Україні, як Марина Горбач. Олег Туранський хоче багато знімати і артхауз, і національне кіно. Ірина Правило зробила перший фільм міжнародною кооперацією на рівні студентства. У нас в інституті ми виховуємо людей на невеликому хронометражі. І бачимо результат. Повнометражних фільмів у нас не роблять. Це вже завдання держави – створювати базу кіно, Верховної Ради – законодавчо забезпечити для цього умови, Кабінету Міністрів – профінансувати, Міністерства культури – створити тематичний план і знайти продюсування, в тому числі і приватне. Але держава поки що не хоче виконувати свою місію. І в результаті в кінотеатрах – іноземні фільми, де інша ідеологія, інші люди, інша культура. Так, у нас виробництво зруйноване, його немає, але кіно не вмерло, воно існує малими студіями, людьми які прагнуть знімати, і їх стає дедалі більше, вони розвивають цю культуру, і вона не вмирає, а живе всупереч.

– Бажаємо Інституту екранних мистецтв багато талановитої молоді, яка б завдяки вашим урокам, власному ентузіазму та, маємо надію, підтримці держави вивела українське кіно на новий рівень.